

Категорії полівимірності, простору, часу використовуються і в теоретичних системах нефізичних наук, таких як соціологія, політологія, економіка та ін. Саме нефізичні науки сприяли появі концепції множинності форм простору і часу, тобто полівимірності та проблемі їх співіснування.

Тож, співіснування, взаємовплив і навіть, в певній мірі злиття мистецтва з іншими галузями є проявом цілісності всесвіту. Сутність взаємовідносин культури і мистецтва з політикою, наукою, релігією, роль цих складових в організації управління державою досліджують мислителі Конфуцій та Сократ. Під впливом ідеології Просвітництва в період модернізації формуються ідеї М. Ломоносова, А. Радищева. У ХІХ ст. цей взаємозв'язок відображається у творах М. Вольтера, П. Гольбаха, О. Конта, а також філософів і соціологів О. Тоффлера, М. Хайдеггера, М. Фуко [1, с. 301].

Тож, однією з культурних парадигм кінця ХІХ – початку ХХ ст. напевно можна вважати полівимірність. Розвиваючись тривалий час в різних галузях, країнах, історичних періодах ідея яскраво відобразилась також в усіх сферах українського мистецтва цього періоду.

Використані джерела

1. Вансович І. Е. Політична культура як суб'єктивний вимір політики / І. Е. Вансович. – New York : Nan A. Talese, Doubleday, 2002. – 351 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Протас М. Еволюція мистецтва як складний фрактал (До питання фазово-просторових інтерпретацій сучасних візуальних практик у моделях теорії хаосу) / М. Протас // Сучасне мистецтво. – Вип. 2. – К., 2005. – С. 37–51.
4. Скотна Н. В. Проблема особистості в цивілізаційному вимірі / Н. В. Скотна // Мультиверсум. Філософський альманах. – К., 2005. – № 48. – С. 48–53.

Дубрівна Антоніна Петрівна

ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО АБСТРАКТНОГО МИСТЕЦТВА

Осмилення генези абстрактного мистецтва України вимагає вивчення стародавньої образотворчої культури на прикладі давніх артефактів та проведення кроскультурних історичних зв'язків, з метою глибокого розуміння його суті. Дослідження витоків абстрактного мистецтва проводилось в фондах та експозиції «Національного музею історії України» в Києві, що є унікальним зберігачем пам'яток етнографії, археології, історичних та культурних добутків, а також провідним науковим осередком. Було вивчено артефакти відділу найдавнішої історії: палео-

літ – 344 експонати (на 13 з них було виявлено графічні зображення); неоліт – 424 експонати (54 мають відбитки орнаментальної символіки); енеоліт – 538 експонати (174 демонструють різноманітні види стародавньої орнаментики), на яких відобразились трансформації та еволюційні віхи абстрактних знаків. Зображувальні символи та форми палеоліту, мезоліту, неоліту, енеоліту, є найдавнішим проявом людської творчої діяльності, первинним намаганням самоусвідомлення та пізнання навколишнього світу.

Мета проведеного дослідження зводилась до пошуку першооснови образотворчості, що дозволить досягнути особливості сучасної абстрактної практики українських митців. Основна увага була зосереджена на виявленні вихідних абстрактних елементів та форм для відтворення єдиного смислового ланцюга еволюції художньо-символічних компонентів, пов'язаних між собою спадковістю зображувальної практики.

Абстрактне за своїми ознаками, первісне мистецтво для стародавньої людини було невід'ємною частиною реалістичного єдиного світу, в якому гармонійно й нерозривно уживалися люди, їх уявлення про світ та природу [3, с. 315]. Первісне мистецтво характерне двома особливостями вираження: прагненням до реалістичності, яка визначається надзвичайною натуралістичністю, та тяжінням до абстракції. Остання виявляється у петрогліфах, символах, рисунках, символічних та загадкових орнаментах.

Досліджуючи передумови та причини становлення абстрактного мистецтва в Україні, відмічаємо: найдавніші добути, знайдені на її території, характеризуються унікальністю та певними особливостями відносно прадавньої культури Західної Європи, що пояснюється своєрідністю еволюційних процесів. Європейські стародавні артефакти найбільш відомі складними печерними розписами, вражають своєю реалістичністю та високою майстерністю рисунка. На відміну від цього, на теренах української землі археологами відкрито унікальні зразки предметів культу, побуту та інвентарю, де відмічені перші відбитки первісної образотворчої культури. Це дозволяє констатувати факт зародження найдавнішої форми творчості, яка за своєю суттю є абстрактною.

Аналізуючи предмети палеолітичної матеріальної культури, знаходимо абстрактні рисунки, що демонструють історично обумовлений характер розвитку знакової форми, аргументований зародженням абстрактного мислення первісної людини. У пошуках витоків абстрактного мистецтва виділяємо характерні знаки та елементи стародавньої образотворчої культури: паралельні лінії, зигзаги, ромби, трикутники, які утворюють складні символічні сплетіння, закодований стародавній меседж.

В контексті вивчення історично-культурних передумов походження абстрактного мистецтва України представляє інтерес неолітичний орнаментований зроблений від руки посуд та петрогліфи стародавніх могильників, які демонструють подальший етап розвитку абстрактної знаковості. Керамічне виробництво доби неоліту на території України, одне з найдавніших в Європі, виникло у VII тис. до н. е. Базисом декорування посуду даної доби є спосіб гравірування, в основі якого – метод прорізання та штампування, що дозволяв наносити нарізки, лінії, ямки, проколи, утворюючи складні орнаментальні композиції: «паркетні», «ялинкові», «сітчасті», «хвилясті» мотиви.

Найяскравішим виразником художньої культури енеолітичної доби – є спільність, що позначається терміном Трипілля-Кукутені [1, с. 167]. Науковці вважають, що трипільського орнаментика трансливала світоглядні аспекти релігійних культів та мала магічний зміст. Кожен елемент складної декоративної композиції є носієм певної інформації чи поняття. Багатий матеріальний світ давньої цивілізації проявляє світ сакральний, наповнений віруваннями та поклонінням надприродним силам, уособлює втілення священних уявлень [2, с. 274-305]. У бронзову добу (II–I тис. до н. е.) орнамент на керамічних виробах носить виключно заглиблений характер, з використанням ліній, штрихів та їх співставлень. Орнаментика характеризується різноманітністю: наліпний декор та прокреслення, в графічній мові яких зустрічаються знаки, хрести, схематичні зображення тварин, прямокутники, часто не організовані в єдину композицію, що надає їм вигляду піктографічного письма. Період залізного віку України (I тис. до н. е.) представлений кіммерійською, чорноліською, висоцькою та лужицькою археологічними культурами, керамічні вироби яких характеризуються тюльпаноподібною формою та заглибленим геометричним орнаментом, канелюрами, «ялинками», схематичними зооморфними символами.

Отже, вивчаючи матеріали первісної доби на науковій базі Національного історичного музею України з метою пошуку першооснови образотворчості, що дозволяє осягнути особливості сучасної абстрактної практики українських митців, ми встановили, що первісне мистецтво за своєю формою та суттю було абстрактним, вийшло з реальних потреб прадавньої людини, мало магічно-релігійний зміст та було головним способом осмислення навколишнього світу з намаганням власної ідентифікації. Стародавня зображувальна діяльність демонструє факт зародження абстрактного мислення, особливої форми пізнання дійсності, головного чинника еволюційного процесу, що проявляється через відхід

від передачі конкретних об'єктів до осмисленого створення узагальнених образів, з подальшою їх стилізацією та трансформацією у знак-схему.

Стародавня образотворча культура демонструє закономірну направленість генези та генетичну єдність розвитку людської цивілізації, що підтверджується широким ареалом знаходження подібних артефактів. Нами встановлено вихідний елемент образотворчості – лінія та її трансформації, що є першим виразником самоусвідомлення людини, символом зв'язку із світобудовою, знаком спадкової єдності, що пройшов через усі періоди первісної доби. Первинні абстрактні знаки – лінія, крапка, хрест, коло, квадрат, трикутник – транслюють глобальний історичний зв'язок, закладений в пам'яті поколінь, втілюючись надалі в орнаментиці народного декоративного мистецтва та використовуючись сучасними митцями абстрактного мистецтва для вирішення творчих задач.

Аналізуючи матеріальну та художню культуру найдавнішого періоду історії України, доходимо висновку про те, що первісне мистецтво нашої країни відзначається саме абстрактними проявами, які втілені через орнаментальні знаки, символи, схеми, образи – на відміну від європейської історичної лінії розвитку, що виражається у реалістично-натуралістичних зображеннях. Усе це дозволяє говорити про своєрідність і унікальність розвитку художньої культури України та історичну обґрунтованість її складової – сучасного абстрактного мистецтва.

Використані джерела

1. Археология СССР. Энеолит СССР / Под ред. Б. А. Рыбакова, Р. М. Мунчаева, В. А. Башилова, П. Г. Гайдукова, В. М. Массон, Н. Я. Мерперт. – М. : Наука, 1982. – Т. 4. – 359 с.
2. Бурдо Н. Б. Трипільська культура. Спогади про золотий вік / Н. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко. – Х. : Фоліо, 2007. – 415 с.
3. Тейяр де Шарден П. Феномен человека: Сб. очерков и эссе: Пер. с фр. / П. Тейяр де Шарден / Сост. и предисл. В. Ю. Кузнецов. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. – 553 с.

Єлисеєва Катерина Юріївна

РУКОПИСИ ЗАБУТОГО КОМПОЗИТОРА:

СЕБАСТІАН ЖОРЖ В КОЛЕКЦІЇ РОЗУМОВСЬКИХ

Міграція музикантів у XVIII ст. – це тема для окремого історико-музикознавчого дослідження. Бурхливі політичні та економічні обставини того часу примушували музикантів шукати кращої долі в інших країнах. Так склалося життя і німецького композитора Себастьяна Жоржа (Sebastian George), що прибув до Росії в 1768 р. і залишився до кінця життя. Майже немає відомостей про його життя у Німеччині: невідомий